

KRISZTIÁN BÉLA

EGY MÚLT SZÁZADI VÁLLALKOZÓ A MECSEKBEN JÁNOSI ENGEL ADOLF (1820—1903)

A vállalkozóról általában

A vállalkozó tudományos és köznapi gondolkodásunk kulcsfigurájává lett. A vállalkozó személyisége, tulajdonságai és sikerei — elsősorban a menedzserizmus és karriertípusok bemutatása által (1) valamint a menedzserizmus tanulhatósága/taníthatósága nyomán (2) úgy tűnik, megismerhetők. A vállalkozóban rejlő képességek azonban csak megfelelő gazdasági környezetben és felismert lehetőségek birtokában nyílhatnak meg teremtő erővé.

A vállalkozó ember, személyiség történeti kialakulását számos tanulmány elemzi a legkülönbözőbb oldalokról (3). Az ipari forradalom klasszikus kapitalizmusának időszakából a korporatív kapitalizmusba történő átmenet sok szempontból megváltoztatta a gazdasági elit kiválasztódását éppúgy, mint a vállalkozói típusok megjelenését.

Ennek a folyamatnak a jelentősebb tartalmi részei:

a/ a kis és közepes rendű, viszonylag egyszerű szerkezetű családi vállalkozási forma fokozatosan adta át a helyét a bonyolultabb szerkezetű nagyobb vállalkozásoknak.

b/ Az üzleti életben az érvényesülés sokkal inkább a szaktudáson (pl. a pénzügy ismeretén), a tapasztalatokon és az elért eredményeken múlt, mint egy vállalkozás örökösének családi kapcsolatain vagy egy sikeres vállalkozáson.

c/ A nagyvállalatok fejlődése és az általuk alkalmazott pénzügytechnikai eljárások — a banki eljárás terjedésével együtt — vezettek a tulajdonosi és a döntéshozatali szférák szétválására. Ez is átalakította a vállalkozói elit kiválasztódásának módját.

d/ Átalakult a foglalkozási struktúra — a vállalkozásokba mind több alkalmazotti, értelmiségi réteg került.

e/ Ebben a folyamatban nagy szerepe volt a XIX. századtól általánossá váló és kiépülő iskolarendszereknek, ami a középiskolák tömegesítésével az utánpótlási lehetőséget bővítettek új és új (értelmiségi) rétegek számára.

f/ Az iparosítás intenzívvé válásával bővült az ipari tevékenység köre — az eddig az üzleti körön kívül állóknak is lehetőségük nyílt vállalkozásokba történő bekapcsolódásra.

g/ Megkezdődött a társadalom rétegzettségének átalakulása: a kezdetben csak kis, helyi körzetekben működő vállalkozók presztízse szélesebb körben ismertté, elfogadottá vált. Kapcsolataik ezzel jelentősen bővültek, új területekre léphettek.

h/ A politikai hatások az üzleti életben is megjelentek. Ez összefüggött a XIX. század elejétől meggyorsuló államszervezetek és az úgynevezett „nagypolitika” üzleti alakulásával, amely már a vállalkozó személyeken keresztül is befolyást gyakorolt részben az állami, részben a helyi meg regionális vállalkozásokra.

A vállalkozó jánosí Engel Adolf

Szerény keretek között, gyermekkorában kezdte üzleti munkáját Engel Adolf (1820—1903). A nagy dohánykonjunktúra idején (1836) alapozta meg vagyonát, később 1838-ban Pécsen alapított ruha- és butorboltot. A szabadságharc után a fakeskedés kötötte le idejét. Nagy területeket látott el különböző faféleségekkel, közte pl. deszkával, parkettával. Kereskedelmi hálózata, megbízói segítségével majd az egész Monarchiára kiterjedt. Üzleti kapcsolatai bővítésére alapított Bécs mellett parkettagyárat, vásárolt földeket. 1880-ban vásárolja meg a herceg Montenuovo birtokában lévő mecsekjánosí uradalmat, jut birtokába a komlói terület kőszénvagyonbérletéhez. 1894-től intenzíven foglalkozik a komlói terület földtanával, szorgalmazza a bányanyitást, 1898-ban függőleges aknát, az Anna—aknát mélyített le. Ezzel megalapozza a komlói bányafejlődést. Üzleti okokból 1909-ben az állam veszi meg a komlói bányákat.

Engel Adolf rendkívül sokat tett Pécs város beépítéséért, kulturális, szociális létesítmények (közfürdő) alapításáért. Üzletei jelentős kereskedelmi hasznot hoztak, aminek következtében számos munkahely létesült. Engel Adolf munkásságáért — a kor egyik elismerési formájaként — I. Ferencz Józseftől nemesi címet kapott, amelyet uradalmáról elnevezett „jánosí” előnévvel használhatott (1886).

Jánosí Engel Adolf kiterjedt üzletköre, nagy családja révén széles körben ismert volt. Patriarchális magatartása, alkalmazottai sokféleségének állandó gyámolítása kedvezően alakította a róla kialakuló képet. Életével összefüggő emlékezősek, tevékenységek egy, a gazdaság hasznosságát és a benne dolgozó ember ellátását gondozó szemlélet érvényesülését tükrözik. Családjának, utódainak egy része nem az üzleti életben keresett érvényesülést. Széleskörű kapcsolatban álltak a kor neves hazai és külföldi íróival, más családtagok és leszármazottaik viszont 1945-ig a hazai gyárilpar kitűnőségei voltak.

A vállalkozó emléket kap

Jánosí Engel Adolf családja máig őrzi alapító ősenek emlékét. Halála után mellszoborral tisztelegtek előtte, melyet a komlói állami iskola kertjében állítottak fel. A tanácsköztársasági időszak eltávolította a szobrot, 1920-ban visszaállították. 1950-ben beolvasztásra ítélték, de a munkások elrejtették. Vas Zoltán intézkedésére a mellszobra a múzeumba került és számos vitát megélve, a szobor 1991-ben jelenlegi helyére, Komló főterére került. 1992-ben több országos megemlékezés — közte a Komlói Napok — adtak tiszteletet a magyar gazdaságfejlődés pécskörnyéki alakítójának.

Jánosí Engel Adolf vállalkozói pályafutása máig tanulságot nyújt. A vállalkozó személyiségének elsősorban azon feltételek kedveznek, amikor a gazdasági környezet kihívásai nem kényszerhelyzetekként, de új alternatívákként jönnek létre, jutnak érvényre. A kényszerhelyzetekre való válasz és az új lehetőségek felismerése egyaránt eredményezhet új kombinációkat, azonban a két folyamat ritkán jár ugyanazzal az eredménnyel. Eltérő a kétfajta döntés mechanizmusa és jellege is: az egyik a veszélyhelyzetből ered és reakciókészséget igényel; a másik egyfajta fejlesztési gondolkodásmódból fakad, kezdeményező-készséget igényel és projektív jellegű tevékenységet involvál. Jánosí Engel Adolf ez utóbbi vállalkozói típushoz tartozott. Kiemelkedő egyéniség volt. Olyan korszakban vállalkozott, amikor a lehetőségek széles útján kockázatok sorát kellett vállalnia, egyben egyre szélesebb körre alapoznia vállalkozásait. Új és új gazdasági szervezeteket hozott létre, átfogó piaci érvényesülést eredményezve, fenntartva az üzleti életben annyira fontos innovációt.